Studia Bot. Hung. X. 1975.

Adatok a Tarnavidék mohaflórájához

BAKALÁR Sándorné — ORBÁN Sándor — PÓCS Tamás — SUBA János — VAJDA László
Ho Si Minh Tanárképző Főiskola, Eger és Természettudományi Múzeum Növénytára, Budapest

ABSTRACT: (Data to the moss flora of the Tarna country.) - The authors give an account of the bryophytes living on the vertical roadcut surface in an acidiphilous beech forest (at 350 m altitude) on the Ózd Hills, North of Mátra Mountains, NE Hungary. Sphagnum compactum DC. var. squarrosum WARNST., Sphagnum palustre L. and Sphagnum subtile (RUSS.) WARNST. form small cushions on the sandy ground, while the endosed surface is covered by an acidiphilous community rich in other species rare in Hungary, as Riccardia palmata (HEDW.) CARR., Nardia scalaris (SCHRAD.) GRAY, Nardia geoscypha (DE NOT.) LINDB., Calypogeia mülleriana (SCHIFFN.) K. MÜLL. Calypogeia meylanii BUCH is new for the Hungarian bryoflora. Gyroweisia tenuis SCHIMP. occurs on the surface of glauconite sandstone rocks, in shady gullies.

A Mátra-hegység és Ózd között elterülő, a földrajzi irodalomban Ózdi Dombság néven ismert, glaukonitos homokkőből és ennek málladékából felépitett alacsony hegyvidék sokáig elkerülte a botanikusok figyelmét. Elszórt adatokon kívül csak LENGYEL G. (1906) munkája érdemel említést, SOÓ R. a területet is felölelő Mátra flóraműve (1937) is főleg erre támaszkodott a Tarnavidéket illetően. Az első összefoglaló jellegű munka SUBA J. (1969) flóraműve, mely az edényes flóra enumerációján kívül a flóra elemzését és a vegetáció rövid jellemzését is tartalmazza.

A területről mindössze két bryologiai adat jelent meg, PÓCS T. közlésére hivatkozva BOROS Á. mohaföldrajzában (1968: 101), a Blepharostoma trichophyllum (L.) DUM. és Jungermannia lanceolata L. Domaháza környékéről, a Hangonyi-patak északra néző kis oldalvölgye mészkerülő bükköséből.

PÓCS T. és SUBA J. 1974. májusában felkeresték a területet Dr. GYURKÓ LÁSZLÓNÉ erdőrendező és BENEDEK OTTÓ, a Szentdomonkosi Állami Erdészet vezetője társaságában, akinek ezúton is köszönetet mondunk, amiért az érdekes lelőhelyre felhívta figyelmünket és megközelítését két alkalommal is lehetővé tette számunkra.

Második alkalommal 1974. októberében kerestük fel a területet DEBRECZY ZS. és D. NAGY ÉVA botanikusok társaságában. Mindkét alkalommal a Tarnalelesztől 10 km-re északra, Vállós-tanyától észak-keletre elhelyezkedő

Futyó-völgyet látogattuk meg. A nagyjából kelet-nyugati irányú völgy északra néző alsó lejtőharmadában szép kifejlődésű mészkerülő bükkös van, mindössze 350 m tengerszint feletti magasságban, a glaukonitos homokkő mállásából keletkezett, kilúgozott homoktalajon. A mészkerülő, Luzula albida aljnövényzetű bükkös mohaszintje itt meglehetősen gyér, azonban egy északra néző útbevágás erősen kilúgozott és a vízerecskéktől nedvesen tartott talaján már gazdag acidifil mohavegetáció alakult ki. Ennek legfeltűnőbb tagjai a kis párnácskákban előforduló tőzegmoha fajok:

Sphagnum compactum DC. var. squarrosum WARNST.
Sphagnum palustre L.
Sphagnum subtile (RUSS.) WARNST. = Sphagnum acutifolium EHRH.

A tőzegmoha párnácskák egy kb. 400 méter hosszú szakaszon, mintegy hat helyen figyelhetők meg. Legérdekesebb a Sphagnum compactum DC. előfordulása, mely a Magyar Középhegység területére nézve új, eddig a Nyugatdunántúl mészkerülő erdeinek talajáról volt ismert hazánkban. A Sphagnum palustre L. legközelebb az egerbaktai lápon, a Sphagnum subtile (RUSS.) WARNST. pedig a Bükkfennsíkon fordul elő.

A közbeeső szakaszon, az útbevágás egész felületén a mészkerülő erdők jellegzetes mohaegyüttesét találjuk, melyek közül egy faj új a hazai flórában, több faj igen ritka, mások pedig legközelebb csak a Mátra és a Bükk magasabb régióiban fordulnak elő.

A talált máj- és lombosmoha fajok a következők: Riccardia palmata (HEDW.) CARR., Lepidozia reptans (L.) DUM., Calypogeia trichomanis (L.) CORD., Calypogeia mülleriana (SCHIFFN.) K. MÜLLER, Calypogeia meylanii BUCH, Cephaloziella rubella (NEES) WARNST., Cephaloziella hampeana (NEES) SCHIFFNER, Cephaloziella starkei (FUNCK) SCHIFFNER, Cephalozia bicuspidata DUM., Lophozia excisa (DICKS.) DUM., Isopaches bicrenatus (SCHMID) BUCH, Plectocolea hyalina (LYELL) MITTEN, Nardia scalaris (SCHRAD.) GRAY, Nardia geoscypha (DE NOT.) LINDB., Scapania nemorosa DUM., Dicranella heteromalla (L.) SCHIMP., Tortula muralis HEDW. var. aestiva BRID. Syntrichia subulata W. et M. var. integrifolia BOUL., Plagionium affine (FUNCK) KOPONEN, Leucodon sciuroides SCHWÄGR., Thuidium abietinum BR. EUR., Brachythecium velutinum BR. EUR., Eurhynchium schleicheri LOR., Plagiothecium denticulatum BR. EUR., Plagiothecium roeseanum BR. EUR., Catharinaea undulata W. et M., Pogonatum aloides P. B., Polytrichum commune L., Polytrichum juniperoideum WILLD.

A felsorolt fajok közül első helyen érdemel említést a Calypogeia meylanii, mely új adat a hazai mohaflórában. A Calypogeia mülleriana új adat a Magyar Középhegységre, eddig csak a Vendvidékről és a Vasi Hegyhátról volt egy-egy adata. A Nardia scalaris-t a Börzsöny-hegységben VAJDA L. (1960) fedezte fel, a most talált lelőhelye hazánkban második. Futyó-völgyi lelőhelyén más mohafajokkal keveredve él, így más mohagyepekből kiszedve csak töredékek kerültek elő, valószínű, hogy a környékén máshonnan is előkerül esetleg nagyobb mennyiségben. A fenti igen értékes, új adatok mellett néhány ritka mohafaj is előkerült, ilyen a Riccardia palmata, Lepidozia reptans, Calypogeia

trichomanis, Isopaches bicrenatus, Nardia geoscypha, Scapania nemorosa, melyeknek a Középhegység és a Nyugatdunántúl mészkerülő erdeiben van néhány lelőhelye.

Meg kell még említeni, hogy VAJDA L. és ORBÁN S., DEBRECZY ZS. társaságában 1974. juniusában a dombvidék egy másik völgyét is, a Szentdomonkos és Szőke-tanya között huzódó Észak-Dél irányú völgy mohaanyagát is összegyűjtötte. Bár ez a völgy érdekes mohákban sokkal szegényebb mint a fent említett lelőhely, mégis előkerült néhány figyelemre méltó új adat. Ezek közül a legérdekesebb a Gyroweisia tenuis (SCHRAD.)SCHIMP., amely a talajfelszínből kibukkanó, nedves homokkősziklák felületét beborítja. Különösen jellegzetes ez a kicsi, de igen mélyen bevágódott oldalvölgyekben. E fajnak legközelebb a Medves-hegységből van adata, ezen kívül csak a Visegrádi-, a Gerecse- és a Bakony-hegységben él. További említésre méltó adatok a Cynodontium polycarpum (EHRH.) SCHIMP. mely szintén ritka faj hazánkban, a környéken csak a Mátra és a Bükk magasabb részein található, valamint a Plagiomnium affine (FUNCK) KOPONEN, amely érdekes módon a völgy több helyén levő ültetett fenyvesekben tömegesen fordul elő.

Az említett érdekességeken kívül, a következő fajokat gyűjtöttük a fenti időpontban: Cephaloziella starkei (FUNCK) SCHIFFN., Lophocolea heterophylla (SCHRAD.) DUM., Fissidens minutulus SULL., Dicranella heteromalla SCHIMPR., Dicranum scoparium HEDW., Bryoerythrophyllum recurvirostrum (HEDW.) CHEN, Barbula convoluta HEDW., Barbula unguiculata HEDW., Phascum acaulon L., Funaria hygrometrica (L.) SIB., Bryum capillare L. var. flaccidum BR. EUR., Bryum capillare L. var. macrocarpum HÜBEN Mnium marginatum P. de B., Plagiomnium cuspidatum (HEDW.) KOPONEN, Plagiomnium undulatum (HEDW.) KOPONEN, Plagiomnium rostratum (SCHRAD.)KOPONEN, Tortula muralis HEDW. var. obtusifolium (SCHLEICH.) BOROS, Campylium calcareum CRUND. et NYHOLM., Campylium chrysophyllum (BRID.) LANGE, Amblystegium serpens BR. EUR., Eurhynchium schleicheri LOR., Eurhynchium swartzii HOBKIRK var. robusta LIMPR., Cirriphyllum piliferum GROUT, Plagiothecium denticulatum BR. EUR., Plagiothecium roeseanum BR. EUR., Pylaeia polyantha BR. EUR., Platygyrium repens (BRID.) B. S. G., Catharinaea undulata W. et M.

Végezetül megállapíthatjuk, hogy a dombvidék bryoflorisztikai szempontból igen sok érdekességet rejt még magában, hiszen a mostani, mindössze két lelőhely anyagának vizsgálatával is igen sok adat került elő, további vizsgálatokkal érdemes e terület teljes mohaflóráját feldolgozni.

BAKALÁR, S. — ORBÁN, S. — PÓCS, T. — SUBA, J. — VAJDA, L.:
Daten zur Moosflora des Tarna-Gebiets

Im Ózder Hügelgebiet, das sich zwischen dem Mátra-Gebirge und der Stadt Ózd erstreckt, nördlich 10 km weit von der Ortschaft Tarnalelesz, im Futyó-Tale entdeckten Verfasser mehrere Flecke von Torfmoosen. Im azidiphilen Buchenwald, am stark ausgelaugten Boden des Hohlweges findet sich eine reiche Moosvegetation. Ihre interessantesten Glieder sind die drei Sphagnum-Arten Sphagnum compactum var. squarrosum, Sph. palustre und Sph. subtile, weiters einige seltene Hepaticae, sowie Calypogeia meylanii, Calypogeia mülleriana, Riccardia palmata, Nardia scalaris, Nardia geoscypha. Neu für die Flora Ungarns ist Calypogeia meylanii. Sphagnum compactum und Calypogeia mülleriana sind neu für das Ungarische Mittelgebirge, bis jetzt kannten wir nur in West-Transdanubien einzelne Standorte dieser Moose. Nardia scalaris war bis jetzt nur aus dem Börzsöny-Gebirge bekannt; Nardia geoscypha und Riccardia palmata sind auch sehr seltene Arten in unserem Lande. In einem anderen Tale zwischen den Ortschaften Szentdomonkos und Szőke Tanya lebt auf dem Gesteine die seltene Gyroweisia tenuis in grossen Rasen.

IRODALOM - LITERATUR

BOROS, Á. (1968): Bryogeographie und Bryoflora Ungarns. - Akad. Kiad. Budapest, pp. 466.

LENGYEL, G. (1906): Florisztikai adatok Heves vármegye északi részéből. - Növ. Közlemények, 5: 9-20, 51-56.

SOÓ, R. (1937): A Mátra-hegység és környékének flórája. - Magyar Flóramüvek, Debrecen pp. 89.

SUBA, J. (1969): A Tarna-vidék flórájának kritikai elemzése. - Acta. Acad. Paed. Agriensis n. ser., 7; 379-413.

VAJDA, L. (1960): Bryologische Notizen II. - Ann. Hist. -nat. Mus. Nat. Hung. 52:155-161.

Érkezett: 1975. I. 21.

BAKALÁR SÁNDORNÉ
Dr. PÓCS TAMÁS
Dr. SUBA JÁNOS
Ho Si Minh Tanárképző Főiskola,
Növénytani Tanszék
H-3301 Eger
Szabadság tér 2.

Dr. ORBÁN SÁNDOR
VAJDA LÁSZLÓ
Természettudományi Múzeum
Növénytára
H-1146 Budapest
Vajdahunyadvár